

Sambor Grucza

"Perspektywy glottodydaktyki i językoznawstwa. Tom jubileuszowy z okazji 70. urodzin Profesora Waldemara Pfeiffera", ed. Kazimiera Myczko, Barbara Skowronek, Władysław Zabrocki, Poznań 2008 : [recenzja]

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 1, 277-282

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nego w wybranych podręcznikach. Do lektury tej pozycji wydawniczej zachęca przyjazny dla czytelnika język opisu, którym autorka posługuje się zarówno w części teoretycznej, jak i podczas prezentacji środowiska badawczego oraz wyników i wniosków z badań płynących. Na podkreślenie zasługuje dbałość autorki o wyjaśnienie znaczenia stosowanych terminów i precyzyjne ich używanie.

Książka może służyć doradcom metodycznym w szkołach językowych, którzy podejmują decyzje o wyborze podręcznika w swoich instytucjach. Przejrzyście opisana metoda pomiaru progresji materiału gramatycznego i stopnia sterowania w ćwiczeniach językowych może być przydatnym narzędziem do oceny każdego podręcznika – także w języku innym niż niemiecki. Metoda ta może być także z powodzeniem wykorzystana do oceny progresji materiału gramatycznego w kursach e-learningowych, gdyż jest niezależna od medium prezentacji treści językowych. Można ją więc stosować do podręczników drukowanych i elektronicznych.

Z książki skorzystają także nauczyciele akademicy w instytucjach kształcących przyszłych nauczycieli języków oraz studenci wydziałów filologicznych i kolegów nauczycielskich, poszerza bowiem wiedzę o sposobach wyboru podręczników i stosowanych w tym celu kryteriach. Jako przykład rzetelnych badań edukacyjnych może służyć studentom studiów licencjackich i magisterskich podejmujących problematykę glottodydaktyczną w swoich pracach dyplomowych.

Elżbieta G a j e k

Kazimiera MYCZKO, Barbara SKOWRONEK, Władysław ZABROCKI (ed.) *Perspektywy glottodydaktyki i językoznawstwa. Tom jubileuszowy z okazji 70. urodzin Profesora Waldemara Pfeiffera.* Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2008, 500 s.

Księgę otwiera część poświęcona bezpośrednio profesorowi Waldemarowi Pfeifferowi, w której zamieszczone zostało słowo wstępne redaktorów naukowych, krótki życiorys naukowy Jubilata, spis publikacji, a także skierowany na jego ręce list dr. Heinricha Pfeiffera, Sekretarza Generalnego Fundacji „Alexander von Humboldt-Stiftung” w latach 1956–1994, obecnie członka honorowego Zarządu Fundacji, oraz rys historyczny humboldtowskiej przeszłości W. Pfeiffera, przygotowany przez Georga Schatte (Bonn), a zatytułowany „Einer von 1200 und doch einzigartig – Professor Waldemar Pfeiffer als Stipendiat der Alexander von Humboldt-Stiftung” (Jeden z 1200, a jednak wyjątkowy – profesor Waldemar Pfeiffer jako stypendysta „Alexander von Humboldt – Stiftung”).

Prezentację tomów jubileuszowych zaczyna się z reguły od poświęcenia kilku słów samemu Jubilatowi, dla którego księgę tę przygotowano. W tym przypadku w zasadzie nie jest to konieczne, gdyż adresat księgi jest bardzo dobrze znany w świecie akademickim – niemniej jednak, bardziej z recenzenckiego obowiąz-

ku, przytoczę w tym miejscu kilka wybranych faktów. W. Pfeiffer ukończył studia germanistyczne na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w roku 1966. Pracę doktorską pt. „Restriktive Satzstrukturen im konventionellen und programmierten Fremdsprachenunterricht” (Restryktywne struktury zdaniowe w konwencjonalnym i programowanym nauczaniu języków obcych) napisaną pod kierunkiem profesora Ludwika Zabrockiego obronił w 1970 r. Podstawą nadania w 1975 r. stopnia doktora habilitowanego była monografia zatytułowana „Teoretyczne podstawy preparacji materiałów glottodydaktycznych”. W 1984 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1992 profesora zwyczajnego. Profesor W. Pfeiffer pełnił liczne funkcje akademickie. Do najważniejszych zaliczyć trzeba: kierownika Zakładu Językoznawstwa Stosowanego w Instytucie Językoznawstwa (1971–1986), następnie Katedry Glottodydaktyki UAM (1987–1995) Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, kierownika Katedry Dydaktyki Języków Obcych (1993–2003) oraz dyrektora naukowego Collegium Polonicum (1994–1997) na Europejskim Uniwersytecie Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. Od roku 2005 pełni funkcję dyrektora Instytutu Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W latach 2006–2009 był wiceprzewodniczącym Stowarzyszenia Germanistów Polskich.

Zasadniczy element omawianej książki pamiątkowej stanowi jej część naukowa, w której w 6 częściach tematycznych zamieszczono 35 rozpraw naukowych. Nie sposób w tym miejscu przedstawić natomiast pokrótce wszystkich aspektów poruszanych w powyższych rozprawach, dlatego ograniczę się jedynie do kilku krótkich uwag w tej sprawie.

W części pierwszej „Aspekty lingwistyczne i psycholingwistyczne w glottodydaktyce” zamieszczone zostały następujące rozprawy: (1) Anna Cieślicka, Brefni O’Rurke i David Singleton w artykule „The processing of multi-word units: Evidence from readers’ eye movements” przedstawiają wyniki badań empirycznych nad instrumentalną rolą kontekstu leksykalnego, determinującego poprawność interpretacji wypowiedzi językowej. W podsumowaniu swoich rozważań stwierdzają oni: „All in all, the study reported here neither fully confirms nor disconfirms predictions of the graded salience hypothesis, and its results seem most compatible with the broadly understood hybrid model of lexical ambiguity resolution, according to which both salience and contextual constraints affect access of appropriate meanings of potentially ambiguous lexical units”. (s. 51). (2) Marina Foschi Albert „Formale Erkennung der Satzglieder als Strategie des Leseverstehens im universitären DaF-Bereich” przedstawia rozważania dotyczące wpływu umiejętności rozpoznawania struktur formalnych w tekście na płynność czytania ze zrozumieniem. Jej zdaniem: „Um Texte richtig zu verstehen, sollen sich Studierende der Tatsache bewusst werden, dass Texte keine statischen, sondern dynamische Gebilde sind. (...) Leseverstehen kann nur dann effizient erfolgen, wenn Bewusstsein darüber besteht, welche Hebel den Textprozess auslösen. ‚Hebelwirkung‘ geht vor allem von Junktionen aus, die Satzglieder mit dem Verbkomplex und die Gliedteile mit ihrem Satzgliedkern verbinden. Satzglieder zu erkennen ist aus diesem Grund ein unentbehrlicher Schritt zum (analytischen) Textverstehen”. (s. 70). (3) Romuald

Gozdawa-Golebiowski „Grammar and formulaicity in foreign language teaching”, (4) Antoni Markunas, Dina Ewrokatowa „Nieskolko soobranienij po intertekstualnosti reklamnych objablenij i jeje uczet w prepodawanii ruskowo jazyka kak inostrannowo”, (5) Czesława Schatte w rozprawie „Zum Sprichwort-Minimum im Unterricht Deutsch als Fremdsprache” przedstawia wyniki badań i rozważań poświęconych miejscu przysłów w procesie glottodydaktycznym oraz kryteriom ich glottodydaktycznego doboru. Zdaniem autorki: „Für die Entwicklung der aktiven Kompetenz ist die Kenntnis der am häufigsten modifizierbaren Sprichwörter insofern wichtig, dass in ihnen die stärksten textbildenden Potenzen stecken und sie in veränderter Form wesentlich öfter vorkommen, womit sie sich in einer solchen Form vor allem in der mündlichen Kommunikation als nützlich erweisen und den Lerner als (sprichwort)kompetent ausweisen können”. (s. 103). (6) Barbara Skowronek w rozprawie „Fremdsprachenunterricht als intersemiotische Kommunikation” stwierdza, że lekcja języka obcego jest wielowymiarowym zakresem rzeczywistości, który konstytuują liczne czynniki i dodaje, że lekcje języków obcych traktować trzeba jako specyficzny rodzaj sterowanej komunikacji. Jak słusznie zauważa autorka, specyfika tej komunikacji polega m.in. na tym, że przebiega ona tak w języku ojczystym, jak i w języku obcym, że nauczanie języka obcego odbywa się także poprzez wykorzystanie języka ojczystego. (7) Marian Szczodrowski „Die Aneignung der (Fremd-)Sprache auf der Kommunikations- und Handlungsebene”. Główny nurt rozważań przedstawionych przez autora dotyczy implikacji glottodydaktycznych wyróżnienia „przyswajania, (Erwerb) i „uczenia się” (Erlernen) języków obcych. W tej sprawie wypowiada się on tak: „Der formelle und, administrative’ Unterschied zwischen dem Erwerbsprozess und dem Erlernungsprozess der Sprache bildet der ganze Komplex von informationell-kommunikativen Bedingungen, unter denen sie allmählich angeeignet wird. Kurz gesagt, das Wesen des Unterschieds zwischen dem Erwerbsprozess und dem Erlernungsprozess der (Fremd-)Sprache liegt darin: sind es natürliche Bedingungen oder institutionalisierte, d.h. geplante und organisierte Bedingungsformen, unter/in denen die Sprache erworben/erlernt wird”. (s. 113). (8) Elżbieta Wąsik, Zdzisław Wąsik „Zagadnienie właściwości lingwistycznych człowieka wobec definicji przedmiotu językoznawstwa na potrzeby glottodydaktyki” podejmują kwestie epistemologicznego spojrzenia na relacje związane z językiem a człowiekiem. Autorzy przywołują i nawiązują m.in. do antropocentrycznej teorii języków ludzkich F. Gruczy oraz koncepcji homolingwistyki V. H. Yngve.

W części drugiej „Koncepcje w kształceniu nauczycieli języków obcych” zamieszczone zostały artykuły poświęcone dawnym i współczesnym ramom metodologicznym i organizacyjnym nauczania języków obcych. Ich autorami są: (9) Camila Badstübner-Kizik „Wie Jaś Ługozuski in den Jahren 1639–1641 Deutsch lernte. Ein Beitrag zur Methodik des Sprachenlernens im 17. Jahrhundert”, (10) Hanna Komorowska „European Portfolio for Student Teachers of Languages – nowe narzędzie kształcenia nauczycieli języków obcych”, (11) Roman Lewicki „The European cooperation project COALA and its impact on communication and language promotion in training Polish pre-school teachers and their instructors”.

(12) Kazimiera Myczko w artykule „Curriculare Arbeiten für den DaF-Unterricht nach der Schulreform in Polen” przedstawia wyniki glottodydaktycznej oceny programów nauczania języka niemieckiego jako obcego w polskich szkołach, które wprowadzone zostały w wyniku ostatniej reformy szkolnej. Autorka podkreśla, że w programach tych uwzględniono wyniki najnowszych badań i rozważań glottodydaktycznych i że wprowadzone innowacje zasadzają się na interkulturowym podejściu komunikacyjnym do nauczania języków obcych. W podsumowaniu autorka dodaje: „Die in der letzten Zeit konzipierten Lehrpläne (...) knüpfen verstärkt an die in Polen bereits für alle Bildungsstufen erarbeiteten Sprachenportfolios und beziehen die Arbeitsvorschläge im Bereich der Selbstevaluation stärker auf die vorhandenen Unterlagen. Dabei wird bei der Bestimmung der Lernziele und der Endqualifikationen auch ein stärkerer Bezug auf den Europäischen Referenzrahmen genommen. Man kann vermuten, dass in diesem Bereich weitere innovative Vorschläge und Arbeitsverfahren formuliert werden”. (s. 194). (13) Teresa Siek-Piskozub, Aleksandra Wach „Teaching English in Poznań schools. Teachers’ and learners’ perspectives”, przedstawia wyniki glottodydaktycznej oceny nauczania języka angielskiego jako obcego w szkołach poznańskich. Wyniki tej oceny zdają się potwierdzać ogólną ocenę roli i podejścia do języka angielskiego w polskich szkołach. W odniesieniu do przeprowadzonego badania autorka stwierdza: „One conclusion drawn from the study findings is apparent: the students in the studied population are motivated to learn English, and in a lot of cases this motivation is very high. This is seen in the students’ choice of English as an obligatory foreign language. In fact, the difference between the number of students who chose English and those who expressed their preference for other languages, even with the latter calculated together, is huge and difficult to underestimate. Moreover, a vast majority of the students contended that they liked learning English and almost all of them admitted that their education in English was appreciated by their parents, who were also an additional motivating factor for them”. (s. 208). (14) Halina Stasiak w artykule „Osobowość nauczyciela a jego autorytet” przedstawia rozważania na temat roli nauczyciela w procesie glottodydaktycznym. Autorka szczególnie podkreśla, z czym trzeba się w pełni zgodzić, że nauczyciel spełnia rolę szczególną w procesie glottodydaktycznym i pisze tak: „Osoby nauczyciela w procesie dydaktycznym nie sposób przecenić, nawet we współczesnym technicyzowanym świecie, w którym maszyny z wolna zdają się wypełniać wszystkie funkcje, do tej pory związane ściśle z działaniem człowieka. Jego rolę w nauczaniu języka obcego można rozpatrywać z wielorakich punktów widzenia: jako osobę przekazującą wiedzę lub trenera sprawności, wychowawcę kształtującego horyzonty młodzieży i przygotowującą ją do funkcjonowania w nowym, multikulturowym i multijęzykowym świecie, jako przewodnika po obszarach odmiennych kultur, odmiennych obyczajów, wskazującego drogę, jak w tej gmatwaninie obcości odnaleźć ścieżki wspólne. W moim przekonaniu nauczyciel odgrywa w procesie nauczania rolę szczególną. Tak naprawdę zależy wszystko od niego”. (s. 213). (15) Eugeniusz Tomiczek „Językoznawstwo i glottodydaktyka na wrocławskiej germanistyce: zarys historyczny i perspektywy rozwoju”.

Część trzecia „Autonomia ucznia i media jako wyzwania współczesnej glottodydaktyki” zawiera następujące opracowania: (16) Heinrich P. Kelz „Pasaa Jermn. Ein innovatives Projekt zum Deutschunterricht im thailändischen Fernsehen”, (17) Grażyna Lewicka „Motywacja do kreatywnych wykonań kognitywnych uczących się z perspektywy konstruktywistycznej teorii poznania”. Punktem wyjścia przedstawianych przez autorkę rozważań jest stwierdzenie, że kreatywne wykonania kognitywne sterowane są poprzez dwa rodzaje myślenia (a) realistyczne i (b) autystyczne, o których pisze tak: „Myślenie autystyczne to idiosynkratyczny proces, w którym dominującą rolę odgrywa fantazja, marzenia, pomysły niesprawdzalne za pomocą kryteriów rzeczywistości zewnętrznej. Właśnie ten indywidualny typ myślenia prowadzi do twórczych aktów. (...) Myślenie realistyczne natomiast jest zawsze dostosowane do rzeczywistości, danej sytuacji i czasu, często odwołuje się do ogólnie przyjętych i stosowanych standardów, a ukierunkowane na cel, określane jest jako rozumowanie” (s. 244). W dalszej części artykułu autorka przedstawia ocenę metod edukacyjnych ze względu na to, w jakim stopniu umożliwiają one rozwój kreatywnych wykonań kognitywnych uczących się. (18) Anna Michońska-Stadnik „The effect of internal manipulation of environment context imagery on vocabulary recall in English”, (19) Stanisław Puppel „The Internet and the Web: a universal tool and a global resource for tailoring customized foreign language learning toolkits”, (20) Albert Raasch „Autonomie im Fremdsprachenunterricht” podejmuje rozważania dotyczące (a) roli nauki w europejskiej polityce językowej, (b) roli europejskiej polityki językowej w dydaktyce języków obcych, oraz (c) relacji „Europa – wielojęzyczność – dydaktyka języków obcych”.

Część czwarta poświęcona jest (21) Perspektywom translatoryki i tłumaczenia w ujęciu glottodydaktycznym: Frank G. Königs „Vom Kopf auf die Füße stellen? Vom Sinn und Unsinn des Sprachmittels im Fremdsprachenunterricht”. Ma rację autor, pisząc we wprowadzeniu, że tytuł artykułu prowokuje. Ale prowokuje także jego treść – i to z dwóch powodów. Po pierwsze dlatego, że F.G. Königs pisze o „przekładzie języków” (Sprachmittlung), a jak wiadomo, nie tłumaczymy języków tylko teksty. Po drugie dlatego, że – jak się zdaje – postuluje wprowadzenie do procesu nauczania i uczenia języków obcych ćwiczeń tłumaczeniowych. (22) Teresa Tomaszekiewicz „Dokąd zmierza współczesna translatoryka? (23) Zdzisław Wawrzyniak w artykule „Von der konstruktiven Praxis zur kreativen Praxis” zwraca uwagę na bardzo ważny aspekt uczenia się języków: jak uczymy się języków, to uczymy się ich używania. W tej sprawie wypowiada się on bowiem w następujący sposób: „Wenn wir eine Sprache lernen, dann lernen wir vor allem Sprachgebrauch, also weder Wortschatzlisten noch abstrakte Satzmuster. Authentischer Sprachgebrauch von Muttersprachlern läuft in bestimmten Sprachgebrauchsdomänen ab wie: Alltagsrede, Medien (Fernsehen, Presse, Rundfunk), Literatur, Wissenschaften usw”. (s. 326). (24) Jerzy Żmudzki „Intermedialität in der Translation” poświęca swój artykuł zagadnieniom związanym z intermedialnością rzeczywistości translatorskiej. Autor wyróżnia kilka typów translacji, przy czym główną część swoich rozważań poświęca zagadnieniom związanym z transmutacją, w szczególności transmutacją multimedialną. W sprawie transmutacji wypowiada się tak: „Die Transmutation betrifft in unserem Verständnis den Sinntransfer aus einem visuellen

Trägermedium in der Funktion eines autonomen Schrift-Bild- bzw. eines Bild-Kommunikats als Original in ein sprachlich schriftliches und/oder mündliches Trägermedium in der Funktion eines Text-Kommunikats als Translat. Über die Intermedialität erfolgt also im medial basierten Translationsprozess (...) ein Sinntransfer aus einem semiotischen, durch Sprache A determinierten Text-Komplex in einen anderen semiotischen und durch Sprache B determinierten Text-Komplex". (s. 337).

Część piąta „Kultura i komunikacja interkulturowa” poświęcona jest zagadnieniom interkulturowości. Jej autorami są: (25) Czesław Karolak „Zur Zensurgeschichte im Schatten politischer ‚Religionen‘. Die Mittel zur Überwachung und Unterwanderung des kulturellen Lebens in Deutschland im 20. Jahrhundert”, (26) Jadwiga Kiwerska „Uwarunkowania polityki zagranicznej zjednoczonych Niemiec”, (27) Alicja Sakaguchi „Komunikacja interkulturowa w życiu gospodarczym w świetle filozofii dialogu Emmannela Levinasa”, (28) Stephen Wolting „Bildungsdiskussion und humanistische Alternative? Überlegungen im Anschluss an Hartmut von Hentigs Konzeption einer ästhetischen Erziehung durch das Bildungsmedium Theater”.

Część szósta „Perspektywy rozwojowe współczesnej lingwistyki” zamyka omawianą księgę i przedstawia propozycje tak glottodydaktyczne, jak i lingwistyczne na przyszłość. Tu swoje rozważania zamieścili: (29) Zofia Bilut-Homplewicz „Problemy, dylematy i perspektywy rozwojowe współczesnej lingwistyki otwartej”. Celem rozważań podjętych przez autorkę jest próba scharakteryzowania zadań współczesnej lingwistyki otwartej, którą postrzega w następujący sposób: „Celem i zadaniem lingwistyki [otwartej – S.G.] są oczywiście badania nad językiem. Język rozpatrywany jest jednak współcześnie, abstrahując od strukturalizmu, najczęściej w szerokich uwarunkowaniach kontekstowych, społecznych, kulturowych i innych. Szczególnie jest to widoczne w takich dziedzinach/kierunkach zorientowanych pragmatycznie, jak najnowsza lingwistyka tekstu czy analiza dyskursu. (...) Sam przedmiot badań (wypowiedź, tekst, czy dyskurs) wpleciony jest integralnie w całość czynników kontekstowych i sytuacyjnych, nierzadko również kulturowych i społecznych, w których istotną rolę odgrywają nadawca i odbiorca z ich szeroko rozumianymi uwarunkowaniami i presupozycjami”. (s. 410). (30) Linus Jung „Zum kognitiven Hintergrund in Fachsprachen”, (31) Ryszard Lipczuk „Słowniki” mono- czy bidirekcyjne?, (32) Paweł Mecner „Perspektywy gramatyki generatywnej w językoznawstwie polskim (33) Beata Mikołajczyk „Danksagungen in einer wissenschaftlichen Abhandlung im deutsch-polnischen Vergleich”, (34) Hans-Jörg Schwenk „Telizität und Atelizität: Aspektsemantik oder Verbsemantik”, (35) Władysław Zabrocki „Językoznawstwo formalne a funkcjonalne: opozycja realna czy fikcyjna”.

Jak widać, omawiana pozycja dokumentuje aktualny stan badań i rozważań z zakresu szeroko pojętej glottodydaktyki tak polskiej, jak i europejskiej. Jeżeli nawet trudno zgodzić się ze wszystkimi prezentowanymi tu poglądami i koncepcjami, to na pewno warto się z nimi zapoznać, chociażby w celu jeszcze głębszej refleksji na drodze zasadniczych pytań o glottodydaktykę.

Sambor G r u c z a